

Značaj zakonodavnih aspekata u procesu donošenja odluke o eksteralizaciji računovodstvenih usluga

Sažetak

Cilj rada teorijski je definirati i empirijski vrednovati odnos između eksteralizacije računovodstvenih usluga s jedne i zakonodavnih računovodstvenih aspekata s druge strane. U svrhu ostvarenja navedenog, korišteni su primarni podatci prikupljeni metodom ispitivanja na uzorku od 140 rukovoditelja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj. Primjenom univarijatne (frekvencije i aritmetičke sredine) te bivarijatne (ANOVA test) statistike analizirane su i utvrđene statistički značajne razlike u mjeri primjene eksteralizacije računovodstvenih usluga u odnosu na percepciju i stavove prema zakonodavnim računovodstvenim aspektima te je istima teorijski moguće pronaći poveznice s odlukom o primjeni eksteralizacije računovodstvenih usluga. Istraživanjem se eksteralizacija potvrđuje kao dobar i učinkovit posredujući alat za ona poduzeća koja prema zakonskim zahtjevima imaju otpor, nedovoljno ih poznaju ili u velikoj mjeri eksteraliziraju računovodstvene usluge i aktivnosti čija je provedba visoko regulirana. Unatoč ograničenjima uzorka i istraživačkih metoda, rad popunjava prazninu u literaturi, pružajući novi uvid u istraživanu problematiku i doprinoseći boljem razumijevanju percepcije i stavova rukovoditelja malih i srednjih poduzeća o zakonodavnom računovodstvenom okviru, gdje isti kao jedan od mogućih razloga primjene eksteralizacije računovodstvenih usluga u Republici Hrvatskoj nije ispitan.

Ključne riječi: eksteralizacija, mala i srednja poduzeća (MSP), računovodstvo, regulativa, zakoni i propisi

^a D. Bičvić, dr. sc., docentica, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku (e-mail: dina.bicvic@efos.hr). Rad je primljen u uredništvo 24.06.2024. godine, a prihvaćen je za objavu 10.09.2024. godine.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Potreba za bilježenjem, zapisivanjem i praćenjem informacija o poslovnim aktivnostima, kako bi se omogućila efikasnija kontrola i donošenje odluka, postoji oduvijek. Stoga se može reći da je računovodstvo, odnosno potreba za evidentiranjem poslovnih događaja, stara koliko i sposobnost pisanja kod ljudi. U današnjem suvremenom poslovanju neophodno je prikupljanje, obrada i čuvanje informacija o poslovnim događajima, čineći računovodstvo ključnim i neodvojivim elementom financija i cjelokupnog upravljanja i poslovanja. Računovodstvo obuhvaća niz specijaliziranih vještina, uključujući razumijevanje zakona, pravila i procedura propisanih zakonodavstvom. Posjedovanje ovakvih stručnih znanja nosi sa sobom i značajne odgovornosti. Neupućenost u zakone ili njihovo ignoriranje u poslovanju može dovesti do štetnih i nepovoljnih posljedica. Stoga, računovodstvo je neophodno za razumijevanje i usmjeravanje svih poslovnih aktivnosti poduzeća.

Bez obzira na veličinu ili pravni oblik poduzeća u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: RH), njihovo poslovanje regulirano je brojnim zakonima i propisima. Država igra glavnu ulogu u regulaciji računovodstvenih pitanja kroz zakonodavstvo. Iako Zakon o računovodstvu (dalje u tekstu: ZOR) igra ključnu ulogu, on nije jedini zakon koji određuje računovodstvene obveze poduzeća. Tu se uključuju i standardi financijskog izvještavanja, posebno Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (dalje u tekstu: HSFI), koji su osobito relevantni za mala i srednja poduzeća (dalje u tekstu: MSP). Također, važni su i razni porezni zakoni i propisi, Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Zakon o trgovačkim društvima (dalje u tekstu: ZTD), kao i direktive Europske Unije (dalje u tekstu: EU). Promatrajući i analizirajući navedene zakone i propise, jasno je kako isti zahtijevaju visoku razinu znanja i stručnosti od MSP-a u današnjem poslovanju. Stoga, ako vlasnik, menadžer ili interni zaposlenici nemaju dovoljno znanja, mogu se pojaviti ozbiljni problemi u praćenju i ispunjavanju propisanih obveza. Posebno je to izazov za poduzeća kojima računovodstvo nije glavna djelatnost i koja svoje vrijeme i resurse radije posvećuju strateškim aktivnostima.

Zbog složenosti i izazova računovodstvenog posla, poduzeća koja se ne bave računovodstvom kao svojom osnovnom djelatnošću i koja interno nemaju računovodstvene stručnjake, mogu se suočiti s poteškoćama u koordinaciji svih potrebnih zadataka i aktivnosti. Stoga, logično je i često neizbježno da poduzetnici, koji nemaju takve stručnjake unutar svog poduzeća, odluče povjeriti specijalizirane računovodstvene poslove stručnim osobama ili za to specijaliziranim poduzećima, to jest donesu odluku o primjeni eksternalizacije¹ računovodstvenih usluga i aktivnosti. U istraživanju eksternalizacije računovodstvenih usluga istaknut je značaj zakonodavnog konteksta čija se povezanost može objasniti kroz nekoliko ključnih aspekata (Bičvić, 2020): visoku regulaciju računovodstvene profesije i djelatnosti, složenost usklađivanja s obvezama unutar rokova, izazove u razumijevanju, česte izmjene i dopune postojećih pravila i propisa koje iziskuju konstantno praćenje i ažuriranja u računovodstvenim programima, kompleksnost administrativnih postupaka, potrebu za dodatnim edukacijama te mogućnost sankcija i kazni zbog neispunjavanja zakonom propisanih obveza.

Ovim se radom ispituje i vrednuje mjera primjene eksternalizacije računovodstvenih usluga te percepcija i stavovi rukovoditelja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj o zakonodavnim računovodstvenim odredbama, kao i značaj istih u procesu odlučivanja o primjeni eksternalizacije računovodstvenih usluga. Kako bi se utvrdilo na koji način sudionici istraživanja doživljavaju i percipiraju zakonodavne računovodstvene odredbe, glavnim se ciljem istraživanja obuhvatio niz sporednih koji su obuhvaćali prikupljanje povratnih informacija o tome smatraju li rukovoditelji malih i srednjih poduzeća zakonodavne odredbe ograničavajućim za svoje poslovanje ili ih ne doživljavaju značajnim ako izvršavanje računovodstvenih usluga povjere vanjskim stručnjacima. Nadalje, istraživanje je nastojalo utvrditi svjesnost sudionika o složenosti zakonskih zahtjeva koje u slučaju ekster-

¹ Termin eksternalizacija, kao prijevod engleskog naziva *outsourcing*, u hrvatskoj se literaturi (Špiljak i Ivir, 2000; Bahtijarević-Šiber i Sikavica, 2001; Karanikić, Bačić i Fabijanić, 2008; Mikić, Orsag, Pološki Vokić i Švaljek, 2011) smatra najprikladnijim te je isti korišten u cjelokupnom radu.

nalizacije preuzimaju vanjski pružatelji, kao i ocijeniti u kojoj mjeri poduzeća vide zakonske propise ključnima pri donošenju odluke o eksternalizaciji računovodstvenih usluga.

U nastavku rada slijedi pojmovno definiranje koncepta eksternalizacije računovodstvenih usluga te zakonodavnog regulatornog okvira računovodstvene djelatnosti u RH. Treće poglavlje rada obuhvaća metodološki istraživački okvir, uključujući uzorak, mjerni instrument, prikupljanje i obradu podataka te demografske karakteristike ispitanika. Nadalje, četvrtim se poglavljem prikazuju rezultati deskriptivne statističke analize te ANOVA testa te njihova interpretacija, nakon čega slijedi rasprava (Poglavlje 5.). Posljednje poglavlje prikazuje zaključke istraživanja, doprinos i praktične implikacije istog, kao i ograničenja te sugestije za buduća istraživanja.

2. POJMOVNO ODREĐENJE ISTRAŽIVANIH KONCEPATA

Ovim se dijelom rada definiraju ključni pojmovi i koncepti relevantni za istraživanje, čime se pruža temelj za razumijevanje kompleksnosti računovodstvenih zahtjeva s kojima se suočavaju MSP te omogućuje bolji uvid u moguće razloge za eksternalizaciju računovodstvenih funkcija.

2.1. Eksternalizacija računovodstvenih usluga

Eksternalizacija računovodstvenih usluga može se definirati kao eksterno/vanjsko obavljanje jedne ili više računovodstvenih aktivnosti (Krell, 2007), odnosno delegiranje određenih računovodstvenih funkcija vanjskim pružateljima usluga (Hamzah, Aman, Maelah, Auzair i Amiruddin, 2010). Prema Hamzah i sur. (2010), ove aktivnosti obuhvaćaju sve one koje poduzeće mora obavljati u skladu s zakonskim propisima, kao i one koje su mu potrebne za efikasnije poslovanje, s ciljem smanjenja troškova, pristupa specijaliziranim vještinama ili povećanja konkurentnosti. Kada je računovodstvo sekundarna, odnosno sporedna funkcija za poduzeće, za pružatelja eksternaliziranih usluga ono predstavlja glavni posao i osnovnu funkciju

(Păvăloaia, 2011). U malim se poduzećima često eksternaliziraju računovodstvene usluge u potpunosti, pri čemu se kao ključni razlog ističe niska cijena koja čini rad računovodstvenih ureda popularnim. No, kako navode Žager i Dečman (2015), niska cijena može voditi i do niske kvalitete usluge, što može izazvati brojne probleme za poduzetnike.

Iako može biti izvrstan majstor ili obrtnik, poduzetnik ne mora nužno biti i vješt računovođa. Fokuseranje na računovodstvene, pravne i porezne aspekte može odvratiti pažnju od temeljnih aktivnosti i srži posla (Żuraw i Hruszowiec, 2014). Prema Selim i Yiannakas (2000) poduzeća prihvaćaju eksternalizaciju internih računovodstvenih funkcija zbog svijesti o vlastitim ograničenjima i snazi koju nude specijalizirani pružatelji usluga. Eksternalizacija smanjuje internu funkciju koja troši vrijeme i resurse, omogućujući poduzećima pristup naprednijoj tehnologiji i stručnosti nego što bi mogli imati internim putem, navodi Ray (2009). Jedan od razloga za eksternalizaciju jest nedostatak posebno specijaliziranog znanja unutar poduzeća, čiji bi razvoj zahtijevao dodatnu edukaciju, usavršavanje djelatnika i financijska ulaganja (Špika Valek, 2012).

Svako poduzeće, neovisno o veličini i broju zaposlenika, treba relevantne, pravovremene i precizne financijske izvještaje i analize, čineći njihove potrebe u tom smislu sličnima. Međutim, za razliku od većih organizacija, manja poduzeća često nemaju financijske mogućnosti za zapošljavanje internog računovođe (Ray, 2009). Poduzeća koja se ne bave primarno računovodstvom vjerojatno će razmotriti mogućnost vanjskog obavljanja računovodstvenih usluga, posebno imajući u vidu koliko je računovodstvo važno i što ono znači za poslovanje. Prema Liović (2016), za svako je poduzeće ključno imati precizne indikatore i pokazatelje o poslovanju. Bez brzog pristupa pouzdanim informacijama, odlučivanje postaje rizično. Ukoliko porezna politika nije učinkovito vođena, poduzeće može biti u neizvjesnosti oko toga je li uplatilo više poreza ili propustilo iskoristiti mogućnosti odbitka pret poreza; bez kvalitetnih izvještaja i točnih podataka, kao što je stanje zaliha, odjel nabave suočava se s izazovima u planiranju i slično. Može se zaključiti da bez računovodstva, poduzeće

ne može u potpunosti razumjeti svoje poslovanje i donositi informirane odluke. Prilikom usporedbe primjene vanjskih (eksternaliziranih) računovodstvenih usluga nasuprot unutarnjim (internim), često se ističu prednosti kao što su fleksibilnost, povjerljivost, sigurnost, dostupnost, preciznost i efikasnost. Kada poduzeće odluči koristiti eksternalizirane usluge, ono se može osloboditi briga o aspektima poslovanja u kojima nije specijalizirano, uključujući praćenje zakonskih promjena, vođenje evidencije o bolovanjima i godišnjim odmorima zaposlenika, te o osiguravanju trenutne dostupnosti informacija kada su one potrebne.

2.2. Zakonodavni računovodstveni okvir

U regulaciji računovodstvenih i revizijskih pitanja, ključnu ulogu igra država putem zakonodavstva, što je slučaj u svim zemljama s dominantnom državnom ulogom u gospodarstvu, uključujući i RH (Gulin, Vašiček, Dražić Lutilsky, Perčević, Hladika i Dragija Kostić, 2018). Regulatorni okvir za MSP u RH uspostavljen je kroz niz zakonskih propisa i standarda koji osiguravaju transparentnost i standardizaciju financijskog izvještavanja.

Od neovisnosti RH 1991. godine do danas, razvoj računovodstvene regulative temelji se na dva osnovna zakona: Zakona o računovodstvu i Zakona o trgovačkim društvima. ZOR ima iznimno važnu ulogu u rješavanju mnogih računovodstvenih pitanja, posebno vezanih za financijsko izvještavanje, ali i u drugim aspektima računovodstva kao što su klasifikacija poduzetnika, knjigovodstvene isprave, vođenje poslovnih knjiga, inventura, nadzor nad računovodstvenim poslovima i slično (Žager, Tušek, Mamić Sačer, Sever Mališ i Žager, 2016). ZOR predstavlja osnovni zakonski dokument koji regulira vođenje poslovnih knjiga, sastavljanje i prikaz financijskih izvještaja te primjenu računovodstvenih standarda. Ovaj zakon propisuje obvezu vođenja poslovnih knjiga sukladno računovodstvenim standardima i relevantnim zakonima. S kontinuiranim izmjenama i dopunama, ZTD se primjenjuje od 1993. i igra značajnu ulogu u računovodstvu i financijskom izvještavanju. Njegove odredbe, osobito one koje se tiču for-

miranja i promjena kapitala, raspodjele dobiti, prihvatanja financijskih izvještaja te statusnih promjena u društvima (ne)izravno utječu na zabilježbu poslovnih događaja te na pripremu i odobravanje financijskih izvještaja (Gulin i sur., 2018). Ovaj zakon sadrži odredbe i pravila koja se tiču pravnog statusa i organizacijske strukture poduzeća, uključujući i elemente koji se odnose na računovodstvene obveze.

Osnovu za provođenje ekonomskih mjera koje podržavaju razvoj, restrukturiranje i prilagodbu tržištu malih poduzeća postavlja Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, kojim se uspostavlja Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije te usklađuje kategorizacija poduzetnika prema njihovoj veličini.

Nakon pristupanja EU-u, 1. srpnja 2013. godine, računovodstveni sustav RH, kao punopravne članice, u značajnoj mjeri ovisi o uredbama, direktivama i smjernicama koje izdaje zakonodavstvo EU (Žager i sur., 2016) i s kojima nacionalni sustav financijskog izvještavanja mora biti usklađen. U kontekstu financijskog izvještavanja, iznimno je relevantna Direktiva 2013/34/EU, koja, zajedno s ranije navedenim zakonima i propisima, značajno utječe na strukturu računovodstvenog sustava i normativni okvir za financijsko izvještavanje u RH (Žager i sur., 2016).

Porezni propisi, kojih se poduzetnici moraju pridržavati, igraju ključnu ulogu u upravljanju poslovanjem. MSP su dužni poštivati zakonske propise poput Zakona o porezu na dobit i Zakona o porezu na dodanu vrijednost koji imaju značajan utjecaj na način vođenja računovodstvenih evidencija poduzeća, posebno u pogledu poreznih obveza. Što se tiče financijskog izvještavanja u RH, prema ZOR-u, ono se provodi kroz primjenu standarda financijskog izvještavanja. Zakon propisuje da veliki poduzetnici i subjekti od javnog interesa moraju primijeniti Međunarodne standarde financijskog izvještavanja² (Uredba Komisije (EU) 2023/1803), dok su (mikro) mala i srednja poduzeća obveznici primjene HSFI.

² engl. *International Financial Reporting Standards*

Pravilnici i upute koje izdaje Ministarstvo financija pružaju dodatna pojašnjenja i smjernice za primjenu zakona i standarda u praksi. Žager i sur. (2016) naglašavaju kako je bitno poznavati ove norme, posebno odredbe vezane za računovodstvene standarde, jer su one izuzetno važne za ispravno prikazivanje nastalih poslovnih događaja. Preporučuje se kontinuirano praćenje promjena u zakonskim odredbama i računovodstvenim standardima kako bi se osigurala usklađenost s aktualnim zahtjevima.

Očito je da zahtjevni zakoni, standardi, uredbe, direktive i smjernice EU-a traže visoku razinu znanja i vještina od MSP-a u modernom poslovanju. Ako vlasnik ili menadžer ne posjeduje dovoljno znanja, to može dovesti do ozbiljnih problema u pravilnom praćenju i ispunjavanju propisanih obveza. Postavlja se pitanje je li neophodno razumjeti cijeli regulatorni okvir poslovanja MSP-a ako je glavna djelatnost poduzeća usmjerena na potpuno drugo područje, a bavljenje regulativom bi oduzimalo previše vremena potrebnog za uspješno obavljanje glavne djelatnosti. Stoga, pretpostavka je da bi poznavanje zakonskih propisa trebalo prepustiti stručnjacima u tom području, a upravo eksternalizacija računovodstvenih usluga omogućava svakom MSP-u da se usredotoči na svoju osnovnu djelatnost.

Prethodna inozemna i domaća istraživanja koja direktno, na isti ili sličan način kao u ovom radu, ispituju povezanost zakonskih odredbi/aspekata i eksternalizacije računovodstvenih usluga, prema autorovim saznanjima, ne postoje. Zakoni i regulative često se smatraju dijelom šireg regulatornog okvira ili institucionalnog okruženja koje utječe na odluke o eksternalizaciji, ali rijetko glavnom temom istraživanja. Primjerice, autori Tomašević, Đurović, Abramović, Weis i Koval (2023) uočavaju da je obujam zakonom propisanih računovodstvenih izvještaja varijabla koju treba uzeti u obzir kod eksternalizacije računovodstvenih usluga te istu u svoj model istraživanja uključuju (samo) kao kontrolnu varijablu. Autori zaključuju da zakonski aspekti/odredbe sami po sebi ne igraju odlučujuću ulogu u odluci poduzeća da eksternaliziraju računovodstvene usluge, već djeluju u kombinaciji s drugim činiteljima kao što su troškovi i potrebe za specifičnim znanjima.

3. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Za potrebe provedbe istraživanja³ korištena je metoda ispitivanja, a kao instrument ispitivanja i prikupljanja primarnih podataka strukturirani upitnik u elektronskom obliku, kao najčešće korištena metoda prikupljanja podataka i informacija u društvenim istraživanjima (Tkalac-Verčić, Sinčić-Čorić i Pološki-Vokić, 2014). Kriteriji odabira uzorka istraživanja bili su sljedeći: primjena eksternalizacije računovodstvenih usluga, klasifikacija veličine poduzeća temeljena na ZOR-u, broj zaposlenika, pravno ustrojbeni oblik i starost poduzeća te pozicija ispitanika. Finalni uzorak istraživanja zadovoljava prethodno navedene kriterije i objedinjuje 140 rukovoditelja (vlasnici/menadžeri/direktori, ili ujedno vlasnici i menadžeri/direktori) mikro, malih i srednjih poduzeća sa sjedištem u RH, pravno ustrojbenog oblika d.o.o. ili j.d.o.o. koji svoje računovodstvene aktivnosti eksternaliziraju, imaju broj zaposlenika ovisno o vrsti poduzeća (sektor MSP prema ZOR-u), a na tržištu RH posluju manje od 30 godina.

Istraživački instrument prikupljanja i izvor primarnih podataka strukturirani je upitnik s pitanjima dominantno zatvorenog tipa, konceptualno podijeljen u dva dijela. Prvi dio odnosio se na identifikaciju i analizu utjecaja internih i eksternih činitelja na odluku o eksternalizaciji računovodstvenih usluga, u kojem je integrirana i mjerna ljestvica ispitivanja stavova i percepcije poduzeća o zakonskim računovodstvenim odredbama, dok se drugi dio upitnika odnosio na demografske karakteristike poduzeća. Korištena mjerna ljestvica razvijena je od strane autora rada, temeljem uočenih praznina o ključnim zakonodavnim aspektima te identificiranim potrebama za računovodstveno djelovanje i struku unutar specifičnog okruženja u RH. U svim pitanjima prvog dijela upitnika korištena

³ Predmetno istraživanje dio je opsežnog empirijskog istraživanja provedenog 2019./2020. godine za izradu doktorskog rada autora (2020), gdje je obrada prikupljenih podataka prethodno izvršena različitim statističkim analizama, a odnos promatranih varijabli u ovom radu prethodno nije analiziran te rezultati nisu publicirani.

Tablica 1. Demografske karakteristike poduzeća iz uzorka istraživanja

	n	%
PRAVNO - USTROJBENI OBLIK	140	100
društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.)	133	95,0
jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.)	7	5,0
KLASIFIKACIJA VRSTE/VELIČINE	140	100
mikro poduzetnici	62	44,3
mali poduzetnici	67	47,9
srednji poduzetnici	11	7,9
STAROST	140	100
1 - 10	41	29,3
11 - 20	57	40,7
21 - 30	42	30,0
BROJ ZAPOSLENIKA	140	100
≤ 10	74	52,9
> 10 - ≤ 50	52	37,1
> 50 - ≤ 250	11	7,9
> 250	3	2,1

Izvor: Izrada autora.

je Likertova mjerna ljestvica, određena stupnjevima (ne)slaganja od 1 do 5.

Obrada prikupljenih podataka izvršena je u statističkom programu Statistical Package for Social Sciences (SPSS ver. 21.0). U analizama pojedinačnih varijabli korištena je univarijatna statistika koja je obuhvatila deskriptivne statističke metode (frekvencije i aritmetičke sredine). Za istraživanje veza između dviju varijabli primijenjena je bivarijatna statistika putem ANOVA testa s ciljem identificiranja razlika među različitim grupama. Kao najznačajnije za predmet istraživanja, analizirane su razlike u primjeni eksternalizacije računovodstvenih usluga u odnosu na percepciju i stavove o zakonskim odredbama računovodstva.

Tablica 2. Demografske karakteristike rukovoditelja poduzeća iz uzorka istraživanja

	n	%
POZICIJA U PODUZEĆU	140	100
vlasnik poduzeća	24	17,1
menadžer/direktor	69	49,3
ujedno i vlasnik i menadžer/direktor	47	33,6
ROD/SPOL	140	100
muški	97	69,3
ženski	43	30,7
DOB/STAROST	140	100
20 - 35	35	25,0
36 - 45	35	25,0
46 - 55	37	26,4
56 - 75	33	23,6
RADNO ISKUSTVO	140	100
1 - 14	29	20,7
15 - 20	43	30,7
21 - 29	48	34,3
30 - 51	20	14,3
ZAVRŠENI STUPANJ OBRAZOVANJA	140	100
srednja stručna sprema	39	27,9
viša i visoka stručna sprema	84	60
poslijediplomski studiji	17	12,1
ORIJENTACIJA OBRAZOVANJA	140	100
ekonomska orijentacija	69	49,3
neekonomska orijentacija	71	50,7

Izvor: Izrada autora.

Tijekom provedbe ANOVA-e testirana je i homogenost varijanci koja je ukazala na nužan odabir post-hoc testa radi identifikacije statistički značajnih razlika. U slučaju nenarušavanja pretpostavke o homogenosti varijanci, odabran je Ho-

Tablica 3. Mjera primjene eksternalizacije računovodstvenih usluga/aktivnosti

Računovodstvena usluga/aktivnost	$\bar{x}$	u maloj mjeri	%	donekle	%	u velikoj mjeri	%
Završni račun ⁴	2,86	6	4,3	7	5,0	127	90,7
Priprema i izrada financijskih izvještaja ⁵	2,79	9	6,4	12	8,6	119	85,0
Priprema i izrada ostalih izvještaja na zahtjev ⁶	2,74	10	7,1	17	12,1	113	80,7
Plaće i zaposlenici	2,68	19	13,6	7	5,0	114	81,4
Evidencija imovine	2,55	23	16,4	17	12,1	100	71,4
Knjigovodstvo/knjiženja	2,53	22	15,7	22	15,7	96	68,6
Poslovno planiranje	1,82	78	53,6	24	17,1	38	27,1
Poslovno savjetovanje	2,30	40	27,1	28	20,0	72	51,4

Napomena⁷: 1 - vrlo malo/u maloj mjeri, 2 - donekle, 3 - u velikoj mjeri/potpunosti

Izvor: Izrada autora.

chberg-ov GT2 test, dok je u suprotnom korišten Games-Howell-ov post-hoc test (Woodrow, 2014). Prema Shingala i Rajyaguru (2015), Hochberg-ov GT2 test prikladan je za testiranje razlika među skupinama s jednakim varijancama, ali različitih veličina. Nasuprot tome, Games-Howell-ov test primjeren je za usporedbu skupina koje se razlikuju i po veličini i po varijanci.

Analiza uzorka istraživanja obuhvaća, s jedne strane, proučavanje strukture poduzeća čiji su rukovoditelji sudjelovali kao ispitanici. U tom kontekstu, prvi dio pitanja u demografskom seg-

mentu usmjeren je na organizacijsku strukturu, djelatnost poduzeća i slične aspekte, a drugi dio na osobne karakteristike ispitanika. Tablicom 1. prikazane su demografske karakteristike ispitanika i poduzeća iz uzorka istraživanja, temeljene na ključnim kriterijima za odabir istog.

Pregled važnih demografskih karakteristika ispitanika koji zauzimaju vodeće pozicije u poduzećima obuhvaćenima istraživanjem prikazan je Tablicom 2.

U okviru ovog istraživanja kao ključan kriterij odabira ispitanika postavljeno je da upitnik ispunjavaju osobe koje su ključne za donošenje poslovnih odluka, uključujući odluku o korištenju eksternalizacije računovodstvenih usluga. Iz tog su razloga ispitanici u ovom uzorku uglavnom vlasnici, menadžeri ili direktori anketiranih poduzeća.

4. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Značajan podatak, budući da su sva poduzeća u uzorku već korisnici vanjskih računovodstvenih usluga, mjera je primjene eksternalizacije za različite računovodstvene usluge/aktivnosti, koja je prikazana Tablicom 3.

⁴ Izrada bilance, računa dobiti i gubitka, porezna prijava, statistički izvještaji prema FINA-i, usklađivanja aktivnosti/knjigovodstvenih kartica.

⁵ Izrada statističkih izvještaja sukladno propisanim obvezama, obračun PDV-a i ostalih poreza, financijsko izvješće za statistiku i javnu objavu za FINA-u, izvješće o porezu na dobit i dr.

⁶ Izvještaji o uspješnosti poslovanja, statistički izvještaji, izvještaji o dugovanjima/potraživanjima; izvještaj o stanju imovine, e-punomoć za Poreznu upravu, FINA-u, HZMO, HZZO i dr.

⁷ Iako je u provedbi istraživanja korištena Likertova mjerna ljestvica od 1 do 5, radi ravnomjernijeg rasporeda odgovora, u radu su isti objedinjeni: 1 i 2 u kategoriju "vrlo malo/u maloj mjeri", 3 u "donekle", a 4 i 5 u "u velikoj mjeri/potpunosti".

Tablica 4. Stavovi o zakonskim računovodstvenim odredbama

Zakonske računovodstvene odredbe	$\bar{X}$	neslaganje	%	niti da niti ne	%	slaganje	%
Nepotrebno često zahtijevanje brojnih administrativnih poslova	2,69	9	6,4	26	18,6	105	75,0
Postavljanje mnogobrojnih zahtjeva/obveza pred poduzeće	2,66	9	6,4	30	21,4	101	72,1
Iziskivanje dodatnih edukacija internih zaposlenika	2,63	13	9,3	26	18,6	101	72,1
Zahtijevanje stalne nadogradnje i izmjene računovodstvenih softvera	2,59	11	7,9	36	25,7	93	66,4
Prečeste izmjene	2,59	10	7,1	38	27,1	92	65,7
Značaj pri odluci o primjeni eksternalizacije računovodstvenih usluga	2,59	12	8,6	33	23,6	95	67,9
Postavljanje vremenski zahtjevnih obveza i napora internih zaposlenika	2,54	14	10,0	37	26,4	89	63,6
Iziskivanje dodatnih edukacija vlasnika/menadžera	2,53	11	7,9	44	31,4	85	60,7
Postavljanje vremenski zahtjevnih obveza i napora vlasnika/menadžera	2,49	14	10,0	43	30,7	83	59,3
Kompliciranost i neshvatljivost/nerazumijevanje	2,47	17	12,1	40	28,6	83	59,3
Ograničavanje internog obavljanja računovodstvenih obveza	2,14	29	20,7	63	45,0	48	34,3

Napomena⁸: 1 – ne slažem se/neslaganje, 2 – niti se slažem niti se ne slažem, 3 – slažem se/slaganje

Izvor: Izrada autora.

Sveukupno promatrano, poduzeća iz uzorka najviše koriste usluge eksternalizacije za računovodstvenu aktivnost izrade završnog računa, a najmanje za aktivnosti povezane s poslovnim planiranjem i savjetovanjem. Navedeno je u skladu s očekivanjima primarno zbog kompleksnosti i nužnosti specijaliziranog znanja i vještina

na pri izradi završnog računa, kao i posebnosti usluga poslovnog planiranja i savjetovanja koje se vjerojatnije češće obavljaju unutar poduzeća, a razlog navedenom zasigurno je što se takve usluge prilagođavaju specifičnim potrebama svakog poduzeća.

Većina ispitanika smatra kako zakonski propisi često zahtijevaju brojne administrativne poslove. Istovremeno, poduzeća smatraju da zakonske računovodstvene odredbe najmanje ograničavaju obavljanje računovodstvenih aktivnosti unutar poduzeća. Ispitanici su također suglasni da zakonski propisi zahtijevaju konti-

⁸ Iako je u provedbi istraživanja korištena Likertova mjerna ljestvica od 1 do 5, radi ravnomjernijeg rasporeda odgovora, u radu su isti objedinjeni: 1 i 2 u kategoriju "ne slažem se/neslaganje", 3 u "niti se slažem niti se ne slažem/niti da niti ne" te 4 i 5 u "slažem se/slaganje".

nuirano ažuriranje računovodstvenih softvera i postavljaju mnogobrojne zahtjeve prema poduzećima, kao i da se zakonske odredbe prečesto mijenjaju. Zaključno, zakonske računovodstvene odredbe prepoznate su kao značajan činitelj pri donošenju odluke o eksteralizaciji računovodstvenih usluga (Tablica 4.).

U nastavku rada prikazuju se rezultati ANOVA testa provedenog s ciljem identificiranja razlika među različitim grupama. Jednosmjerna analiza varijance za nezavisne uzorke provedena je s ciljem usporedbe poduzeća koja eksteraliziraju različite računovodstvene usluge/aktivnosti te njihovog stava, percepcija i mišljenja o zakonskim odredbama računovodstva. Nul-hipoteze kako sva poduzeća imaju jednako mišljenje o različitim aspektima zakonskih računovodstvenih odredbi odbacuju se na razini značajnosti od 5 %, a prema statistički značajnim rezultatima F-omjera utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između promatranih poduzeća.

Tablica 5. Analiza percepcije i stavova o zakonskim odredbama računovodstva u odnosu na mjeru primjene eksteralizacije za aktivnost pripreme i izrade financijskih izvještaja

Mjera eksteralizacije aktivnosti Priprema i izrada financijskih izvještaja	$\bar{x}$	Std. Dev.	ANOVA
	Nepotrebno često zahtijevanje brojnih administrativnih poslova		
Vrlo malo	2.56	0.726	df = 2 F = 8.111 p < 0.001
Donekle	2.08	0.900	
U velikoj mjeri	2.76	0.504	

Napomena: 1 – ne slažem se/neslaganje, 2 – niti se slažem niti se ne slažem, 3 – slažem se/slaganje

Izvor: Izrada autora.

Poduzeća koja donekle eksteraliziraju aktivnost pripreme i izrade financijskih izvještaja

imaju najmanju ocjenu, što znači da se niti slažu niti ne slažu o nepotrebno čestom zahtijevanju brojnih administrativnih poslova, dok su ona koja u velikoj mjeri/potpunosti eksteraliziraju navedenu aktivnost u potpunosti suglasna da zakonske računovodstvene odredbe nepotrebno često zahtijevaju brojne administrativne poslove.

Tablica 6. Analiza percepcije i stavova o zakonskim odredbama računovodstva u odnosu na mjeru primjene eksteralizacije za aktivnost pripreme i izrade ostalih izvještaja na zahtjev

Mjera eksternalizacije aktivnosti <i>Priprema i izrada ostalih izvještaja na zahtjev</i>	$\bar{x}$	Std. Dev.	ANOVA
	Prečeste izmjene		
Vrlo malo	2.30	0.675	df = 2 F = 3.751 p = 0.026
Donekle	2.29	0.588	
U velikoj mjeri	2.65	0.609	
Mjera eksternalizacije aktivnosti <i>Priprema i izrada ostalih izvještaja na zahtjev</i>	Nepotrebno često zahtijevanje brojnih administrativnih poslova		
Vrlo malo	2.50	0.707	df = 2 F = 7.223 p = 0.001
Donekle	2.24	0.831	
U velikoj mjeri	2.77	0.500	

Napomena: 1 – ne slažem se/neslaganje, 2 – niti se slažem niti se ne slažem, 3 – slažem se/slaganje

Izvor: Izrada autora.

Poduzeća koja u velikoj mjeri/potpunosti eksteraliziraju računovodstvenu aktivnost pripreme i izrade ostalih izvještaja na zahtjev suglasna su kako se zakonske računovodstvene odredbe prečesto mijenjaju, kao i da iste nepotrebno često zahtijevaju brojne administrativne poslove.

Tablica 7. Analiza percepcije i stavova o zakonskim odredbama računovodstva u odnosu na mjeru primjene eksternalizacije za uslugu evidencije imovine

Mjera eksternalizacije usluge Evidencija imovine	$\bar{x}$	Std. Dev.	ANOVA
	Ograničavanje internog obavljanja računovodstvenih obveza		
Vrlo malo	1.78	0.600	df = 2 F = 3.753 p = 0.026
Donekle	2.35	0.606	
U velikoj mjeri	2.18	0.757	

Napomena: 1 – ne slažem se/neslaganje, 2 – niti se slažem niti se ne slažem, 3 – slažem se/slaganje

Izvor: Izrada autora.

Poduzeća iz uzorka koja vrlo malo/u maloj mjeri eksternaliziraju navedenu uslugu ne slažu se da zakonske odredbe računovodstva ograničavaju interno obavljanje računovodstvenih obveza, dok poduzeća koja donekle i u velikoj mjeri eksternaliziraju uslugu evidencije imovine imaju neutralan stav o navedenom.

Tablica 8. Analiza percepcije i stavova o zakonskim odredbama računovodstva u odnosu na mjeru primjene eksternalizacije za uslugu poslovnog planiranja

Mjera eksternalizacije usluge Poslovno planiranje	$\bar{x}$	Std. Dev.	ANOVA
	Iziskivanje dodatnih edukacija internih zaposlenika		
Vrlo malo	2.72	0.559	df = 2 F = 6.254 p = 0.003
Donekle	2.79	0.415	
U velikoj mjeri	2.32	0.842	

Napomena: 1 – ne slažem se/neslaganje, 2 – niti se slažem niti se ne slažem, 3 – slažem se/slaganje

Izvor: Izrada autora.

Poduzeća koja u maloj mjeri i donekle eksternaliziraju uslugu poslovnog planiranja, slažu se kako zakonske odredbe računovodstva iziskuju dodatne edukacije internih zaposlenika. Poduzeća koja u velikoj mjeri eksternaliziraju uslugu poslovnog planiranja niti se slažu niti se ne slažu s navedenim.

5. RASPRAVA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Deskriptivnom analizom utvrđen je rang mišljenja i stavova ispitanika o zakonodavnim računovodstvenim odredbama koje za većinu ispitanika predstavljaju administrativni izazov zbog složenosti, čestih promjena i dodatnih troškova za edukaciju. Stoga nije iznenađujuće što se odluka o korištenju eksternalizacije dijelom temelji na ovim faktorima. Kada vlasnici, menadžeri ili njihovi zaposlenici nemaju dovoljno znanja za praćenje promjena u zakonodavstvu, nužno je angažirati stručnjake. Ispitanici su svjesni zahtjeva i specifičnosti koje zakonodavstvo nameće, što je možebitni razlog zašto već koriste eksternalizaciju računovodstvenih usluga.

Na temelju prosječnih ocjena (Tablica 4.), najveći broj ispitanika smatra da zakonski propisi nepotrebno često zahtijevaju obavljanje raznih administrativnih zadataka. Navedenom je moguće pronaći poveznicu s odlukom o eksternalizaciji računovodstvenih usluga, budući da angažman vanjskog računovođe oslobađa poduzeća brige o administrativnim zadacima potrebnima na mjesečnoj, kvartalnoj, polugodišnjoj i godišnjoj bazi, što također štedi i vrijeme koje je danas jedan od ključnih i neprocjenjivih resursa poduzetnika. Dodatno, ispitanici su u velikoj mjeri/potpunosti suglasni s tvrdnjama da zakonski propisi postavljaju brojne zahtjeve pred poduzeća i zahtijevaju dodatne edukacije internih zaposlenika. Ovi aspekti također upućuju na moguću povezanost s eksternalizacijom, posebice ako MSP nemaju dovoljno internih računovodstvenih znanja i vještina i svjesni su obveza koje moraju ispuniti. To može dovesti do potrebe za raznim edukacijama i usavršavanjima zaposlenika, što bi, s obzirom na ulaganje vremena i novca, moglo biti isplativije angažmanom vanjskog stručnjaka. Dalje, analiza pokazuje da se više od polovice ispitanika slaže s nizom

tvrdnji o zakonskim propisima u računovodstvu, uključujući primarno njihovu važnost pri odluci o eksternalizaciji; potrebu za stalnim nadogradnjama računovodstvenog softvera; prečestim izmjenama; vremenski zahtjevnim obavezama za interne zaposlenike te potrebom za dodatnim obrazovanjem vlasnika/menadžera. Uzimajući u obzir da su ispitanici u istraživanju bili isključivo vlasnici/menadžeri MSP, odgovorni za donošenje odluke o eksternalizaciji računovodstvenih usluga, značajan je i nezanemariv udio istih koji smatra zakonske odredbe bitnim činiteljem za odluku o eksternalizaciji računovodstvenih usluga. Zakonski propisi zasigurno imaju važnu, a za neke MSP potencijalno i presudnu ulogu u razmatranju eksternalizacije računovodstvenih usluga.

Najniže rangirana izjava odnosi se na ograničavanje internog obavljanja računovodstvenih zadataka, s kojom se slaže najmanji broj ispitanika, no s obzirom da su svi ispitanici korisnici vanjskih računovodstvenih usluga, nije iznenađujuće što zakonske odredbe ne doživljavaju kao ograničenje za interno obavljanje računovodstvenih zadataka, budući da se iste obavljaju eksterno. Udio ispitanika koji se slažu s ovom tvrdnjom, potencijalno koriste eksternalizaciju za manje učestale računovodstvene aktivnosti, dok one koje zahtijevaju mjesečno obavljanje smatraju administrativno i vremenski zahtjevnima, te ukoliko su iste propisane zakonom, i ograničavajućima jer je vrijeme potrošeno na te aktivnosti moglo biti usmjereno na važnije aspekte poslovanja.

Rezultati ANOVA testa upućuju na to da razlike u mišljenjima između promatranih grupa nisu slučajne, već statistički značajne. Konkretno, identificirane su statistički značajne razlike u percepcijama i stavovima o zakonskim odredbama računovodstva u odnosu na mjeru primjene eksternalizacije za različite računovodstvene aktivnosti, što je pridonijelo boljem razumijevanju njihove uloge u procesu donošenja odluke o primjeni eksternalizacije. Navedeno je i očekivano, s obzirom da svako poduzeće primjenjuje eksternalizaciju u skladu sa svojim potrebama, kao i na temelju osobne razine znanja o izvršavanju navedenih.

Rezultati (Tablica 5.) ukazuju na statistički značajne razlike u stavovima ispitivanih poduzeća

prema tvrdnji da zakonske računovodstvene odredbe nepotrebno često zahtijevaju brojne administrativne poslove, ovisno o stupnju u kojem eksternaliziraju uslugu pripreme i izrade financijskih izvještaja. Poduzeća koja donekle eksternaliziraju navedenu računovodstvenu aktivnost imaju neutralan stav, dok poduzeća koja u velikoj mjeri/potpunosti eksternaliziraju pripremu i izradu financijskih izvještaja imaju višu prosječnu ocjenu, što pokazuje da su suglasna s tvrdnjom da zakonske odredbe računovodstva nepotrebno često zahtijevaju brojne administrativne poslove. Moguće je da je veći stupanj eksternalizacije povezan s većom osjetljivošću na regulatorne zahtjeve zbog povećane komunikacije s vanjskim pružateljima usluga ili zbog složenije strukture izvještavanja. S druge strane, poduzeća koja eksternaliziraju u manjoj mjeri ili donekle, mogu imati veću kontrolu nad aktivnostima i procesima i ne smatraju zakonske administrativne zahtjeve jednako opterećujućima. Razlike u stavovima između ove dvije skupine poduzeća moguće je protumačiti na nekoliko načina:

- poduzeća koja u velikoj mjeri eksternaliziraju aktivnost pripreme i izrade financijskih izvještaja mogu smatrati da složeni regulatorni zahtjevi povećavaju administrativne poslove, stvarajući dodatno opterećenje;
- eksternalizacija može dovesti do većeg oslanjanja na vanjske pružatelje usluga, koji mogu bolje razumjeti zakonodavne zahtjeve, ali također mogu i ukazivati na povećanu potrebu za administrativnim poslovima;
- poduzeća koja donekle eksternaliziraju aktivnost pripreme i izrade financijskih izvještaja možda imaju više povjerenja u vlastite interne resurse te stoga ne osjećaju značajan utjecaj administrativnih zahtjeva.

Nadalje, rezultati prikazani u Tablici 6. ukazuju na postojanje statistički značajnih razlika u stavovima poduzeća o prečestim izmjenama zakonskih odredbi i nepotrebno čestim administrativnim zahtjevima, u odnosu na mjeru u kojoj eksternaliziraju aktivnost pripreme i izrade ostalih izvještaja na zahtjev. ANOVA testom utvrđeno je kako poduzeća koja u velikoj mjeri eksternaliziraju uslugu pripreme i izrade izvještaja na zahtjev izražavaju najviši stupanj sлага-

nja s tvrdnjom da se zakonske računovodstvene odredbe prečesto mijenjaju kao i da nepotrebno često zahtijevaju mnoge administrativne poslove. Poduzeća koja navedenu računovodstvenu aktivnost eksternaliziraju u velikoj mjeri/potpunosti češće dolaze u kontakt s promjenama regulative kroz svoje vanjske pružatelje usluga, što može potencijalno povećati njihovu svijest o problemima vezanim i uz administrativne zahtjeve.

Rezultati prikazani Tablicom 7. pokazuju različite stavove poduzeća prema tvrdnji da zakonske odredbe računovodstva ograničavaju interno obavljanje računovodstvenih obveza, u odnosu na stupanj u kojem eksternaliziraju uslugu evidencije imovine. Poduzeća koja vrlo malo/u maloj mjeri eksternaliziraju aktivnost evidencije imovine generalno se ne slažu s tvrdnjom da zakonske odredbe računovodstva ograničavaju interno obavljanje računovodstvenih obveza. S druge strane, poduzeća koja donekle i u velikoj mjeri eksternaliziraju ovu aktivnost imaju neutralnije stavove. Poduzeća koja eksternaliziraju u manjoj mjeri vjerojatno se oslanjaju na vlastite interne resurse i stručnjake u računovodstvu, što im omogućava da se nose s računovodstvenim obvezama bez osjećaja da ih zakonske odredbe ograničavaju. Nadalje, poduzeća koja donekle ili u velikoj mjeri eksternaliziraju možda osjećaju potrebu za dodatnom podrškom u ispunjavanju računovodstvenih obveza zbog složenosti zakonskih odredbi, sukladno čemu možda više ovise o vanjskim pružateljima usluga. Njihov neutralni stav sugerira da eksternalizacija ne pruža prednost u odnosu na interno obavljanje računovodstvenih obveza ili da je percepcija utjecaja regulative promjenjiva.

Posljednjom tablicom (Tablica 8.) prikazuju se statistički značajne razlike u stavovima i percepciji poduzeća o tome kako zakonske odredbe računovodstva iziskuju dodatne edukacije internih zaposlenika u vezi s poslovnim planiranjem, s obzirom na različite stupnjeve eksternalizacije te aktivnosti. Prosječne vrijednosti poduzeća koja u maloj mjeri i donekle eksternaliziraju aktivnost poslovnog planiranja sugeriraju da se ta poduzeća generalno slažu da zakonske odredbe računovodstva zahtijevaju dodatne edukacije za interne zaposlenike. Nasuprot tome, prosječne vrijednosti poduzeća koja u velikoj mjeri ekster-

naliziraju ovu aktivnost ukazuju na njihov neutralan stav o potrebi za dodatnim edukacijama, što može implicirati da ta poduzeća smatraju da eksternalizacijom smanjuju potrebu za dodatnim internim obrazovanjem. Navedene razlike moguće je protumačiti na nekoliko načina:

- poduzeća koja eksternaliziraju aktivnost poslovnog planiranja u manjoj mjeri, više su uključena u interno izvršavanje te računovodstvene aktivnosti, pa su osjetljivija na zahtjeve za dodatne edukacije te shvaćaju nužnost istih;
- poduzeća koja eksternaliziraju aktivnost poslovnog planiranja u velikoj mjeri oslanjaju se na vanjske pružatelje usluga koje smatraju odgovornim za provedbu te aktivnosti i rješavanje regulatornih zahtjeva, sukladno čemu nemaju potrebe za dodatnim edukacijama internih zaposlenika;
- eksternalizacija u maloj mjeri podrazumijeva više aktivnosti i interakcije internih zaposlenika, što posljedično može povećati potrebu za dodatnim internim usavršavanjima i edukacijama.

6. ZAKLJUČAK

Zakonodavni računovodstveni aspekti, pretpostavljeno, a i sukladno odgovorima ispitanika iz uzorka istraživanja, bitan su činitelj pri donošenju odluke o eksternalizaciji računovodstvenih usluga. Visoka razina regulacije računovodstvene profesije i pripadajućih aktivnosti, složenost i zahtjevnost točnog i pravovremenog ispunjavanja obaveza u skladu s propisima te velika mogućnost za nesporazume u tumačenju odredbi može dovesti do pogrešaka i, ako obveze nisu ispunjene, potencijalnih kazni. Čak i kada se aktivnosti eksternaliziraju, svu odgovornost za ispunjavanje zakonskih zahtjeva i dalje snosi vlasnik/menadžer, čineći zakonodavne odredbe značajnim. Složeni zakonodavni zahtjevi povećavaju složenost računovodstvenih usluga, uslijed čega često navode poduzeća da se okrenu eksternalizaciji koja im omogućuje pristup stručnjacima, smanjenje rizika od neusklađenosti s propisima i poboljšanje učinkovitosti poslovanja. Uzimajući u obzir složenost računovodstvenog zakonodavstva, česte izmjene i nadopune istog koje iziskuju niz administrativnih

radnji i procedura, ograničenja njihove implementacije unutar poduzeća, kao i potencijalnu potrebu za dodatnim obrazovanjem i usavršavanjem kako internih djelatnika tako i vlasnika ili menadžera u MSP-ima, provedeno je istraživanje kao primarni cilj i svrhu imalo istražiti i analizirati stavove, mišljenja i percepcije rukovoditelja poduzeća iz sektora MSP u RH vezano za navedene aspekte, kako bi se dobili uvidi u utjecaj i potencijalnu povezanost zakonodavnih računovodstvenih odredbi i odluke o primjeni eksternalizacije računovodstvenih usluga. Sveukupno dobivena saznanja na temelju dobivenih odgovora i provedene analize vode ka zaključku da je eksternalizacija dobar i učinkovit posredujući alat za ona poduzeća koja prema zakonu imaju otpor, koja ne poznaju isti dovoljno te koja u velikoj mjeri eksternaliziraju one aktivnosti čija je provedba visoko regulirana.

Unatoč ograničenjima uzorka i istraživačkih metoda, koja otežavaju mogućnost šire primjene i generalizacije rezultata, radom se značajno doprinosi literaturi pružajući dublji uvid u stavove i percepcije rukovoditelja MSP-ova o zakonodavnom okviru računovodstvene djelatnosti. Praktične implikacije istraživanja odnose se na pružanje smjernica za prilagodbu poslovanja, razvoj i unapređenje zakonodavnog okvira i računovodstvenih usluga te buduća istraživanja, a mogu koristiti različitim dionicima. MSP-ovi eksternalizaciju mogu razmotriti kao strategiju za smanjenje troškova i povećanja fleksibilnosti, dok im digitalizacija računovodstvenih usluga može pomoći u učinkovitijem upravljanju resursima i smanjenju rizika neusklađenosti s propisima, čime se omogućava fokus na ključne poslovne aktivnosti, a računovodstvene se obveze prepuštaju stručnjacima. Zakonodavcima rezultati istraživanja mogu poslužiti kao temelj za promišljanje i razvoj budućih zakonodavnih mjera, to jest za oblikovanje propisa koji će biti prilagođeniji potrebama poduzeća te potaknuti daljnju digitalizaciju i modernizaciju računovodstvene djelatnosti. Pružatelji eksternaliziranih usluga mogu pak iskoristiti ove rezultate kako bi oblikovali ponudu svojih usluga prema specifičnim i promjenjivim potrebama MSP-ova, naglašavajući prednosti digitalizacije i usklađenosti s propisima, dok isti trebaju kontinuirano pratiti zakonodavne promjene i razvijati svoje digitalne vještine kako bi ostali konkurentni na tržištu.

Nedovoljna istraženost utjecaja zakona na eksternalizaciju računovodstvenih usluga predstavlja značajan nedostatak u literaturi, otežavajući usporedbu različitih pravnih okvira i njihovog utjecaja na poslovne odluke. Stoga, buduća istraživanja u ovom području trebaju biti usmjerena primarno na ponavljanje empirijskog istraživanja, gdje se u prvom redu sugerira nadogradnja korištene mjerne ljestvice, implementirajući u istu i značajan aspekt za istraživanu temu - utjecaj pandemije COVID-19, s obzirom da je istraživanje provedeno neposredno pred izbijanje iste. Pandemija je značajno utjecala na poslovanje, potičući brojne promjene i prilagodbe u svim djelatnostima, nametnuvši i ističući važnost digitalnih alata, fleksibilnosti i stručnosti online usluga, čime je zasigurno utjecala na računovodstvenu djelatnost, kao i eksternalizaciju iste. Unatoč stvaranju brojnih izazova, pandemija je potaknula brojne inovacije i prilagodbe - ubrzan je prijelaz na online modele poslovanja, omogućujući računovodstvenim djelatnicima rad na daljinu i pružanje usluga unatoč fizičkim ograničenjima, čime je povećana fleksibilnost i produktivnost istih. Eksternalizacija računovodstvenih usluga, zbog online načina izvedbe, potencijalno je učinkovit alat i za smanjenje operativnih troškova i pristup specijaliziranim vještinama. Digitalno računovodstvo lakše se prilagođava novim zakonodavnim i poreznim mjerama, pružajući poduzećima brži pristup stručnjacima. Navedene promjene otvaraju prostor budućim istraživanjima koja bi mogla pružiti vrijedne uvide i omogućiti bolje razumijevanje globalnih trendova u eksternalizaciji računovodstvenih usluga.

Literatura

- Bahtijarević-Šiber F. i Sikavica, P. (2001). *Leksikon menadžmenta*. Zagreb: Masmedia.
- Bičević, D. (2020). *Činitelji utjecaja eksternalizacije računovodstvenih usluga na uspješnost malih i srednjih poduzeća*. Doktorski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet.
- Direktiva 2013/34/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o godišnjim financijskim izvještajima, konsolidiranim financijskim izvještajima i povezanim izvješćima za određene vrste poduzeća, o izmjeni Direktive 2006/43/EZ Europskog parlamenta

- i Vijeća i o stavljanju izvan snage direktiva Vijeća 78/660/EEZ i 83/349/EEZ. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32013L0034>
- Gulin, D., Vašiček, V., Dražić Lutilsky, I., Perčević, H., Hladika, M. i Dragija Kostić, M. (2018). *Računovodstvo II - evidentiranje poslovnih procesa*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
- Hamzah, N., Aman, A., Maelah, R., Auzair, S.M. i Amiruddin, R. (2010). Outsourcing decision processes: A case study of a Malaysian firm. *African Journal of Business Management*, 4(15), 3307-3314.
- Karanikić, I., Bačić, M. i Fabijanić, N. (2008). *HEKON – Rječnik ekonomskog nazivlja*. Rijeka: Prolingua.
- Krell, E. (2007). *Management Accounting Guideline: Outsourcing the Finance and Accounting Functions*. Certified Management Accountants of Canada, American Institute of Certified Public Accountants and The Chartered Institute of Management Accountants.
- Liović, D. (2016). *Outsourcing – rizična ušteda? FINIZ 2016 - Risks in Contemporary Business*, Belgrade, Singidunum University, DOI: 10.15308/finiz-2016-223-230, 223-230.
- Mikić, M., Orsag, S., Pološki Vokić i N., Švaljek, S. (ur.) (2011). *Ekonomski leksikon*. 2. izdanje, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (NN 86/15, 105/20, 9/21 i 150/2022)
- Păvăloaia, V. D. W. (2011). Aspects of accounting and financial analysis service outsourcing: A Romanian approach. *Acta Universitatis Danubius. Œconomica*, 7(3), 21-33.
- Ray, G. (2009). *Finance and accounting outsourcing: an empirical study of service providers and small business in Australia*. PHD Thesis. Southern Cross University.
- Selim, G. i Yiannakas, A. (2000). Outsourcing the internal audit function: a survey of the UK public and private sectors. *International Journal of Auditing*, 4(3), 213-226.
- Shingala, M. C. i Rajyaguru, A. (2015). Comparison of post hoc tests for unequal variance. *International Journal of New Technologies in Science and Engineering*, 2(5), 22-33.
- Špika Valek, N. (2012). *Outsourcing računovodstva u funkciji upravljanja troškovima izvještavanja u uvjetima krize*. Magistarski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet.
- Špiljak, V. i Ivir, V. (2000). *Englesko-hrvatski poslovni rječnik: English-Croatian dictionary of business and economics*. Zagreb: Masmedia.
- Tkalac-Verčić, A., Sinčić-Čorić, D. i Pološki-Vokić, N. (2014). *Priručnik za metodologiju istraživanja u društvenim djelatnostima: Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. Zagreb: M.E.P. CONSULT.
- Tomašević, I., Đurović, S., Abramović, N., Weis, L., i Koval, V. (2023). Factors influencing accounting outsourcing using the transaction cost economics model. *International Journal of Financial Studies*, 11(2), 61.
- Uredba Komisije (EU) 2023/1803 od 13. kolovoza 2023. o usvajanju određenih međunarodnih računovodstvenih standarda u skladu s Uredbom (EZ) br. 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća. Dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2023.239.01.0039.01.HRV&to-c=OJ%3AL%3A2023%3A239%3ATOC
- Zakon o računovodstvu, NN br. 78/15., 134/15., 120/16., 116/18., 42/20., 47/20., 114/22, 82/23. (2015.)
- Zakon o trgovačkim društvima, NN br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 125/11., 152/11., 111/12., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23., 130/23. (1993.)
- Žager, K. i Dečman, N. (2015). *Računovodstvo malih i srednjih poduzeća*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
- Žager, K., Tušek, B., Mamić Sačer, I., Sever Mališ, S. i Žager, L. (2016). *Računovodstvo I - Računovodstvo za neračunovođe*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
- Żuraw, P. i Hruszowiec, K. (2014). Contemporary accounting outsourcing in Polish economic reality—survey results. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie (Entrepreneurship and Management)*, 15(1), 25-40.
- Woodrow, L. (2014). Anova, ancova and manova, u: Woodrow, L. (ur.), *Writing about quantitative research in applied linguistics*, 73-84. London: Palgrave Macmillan.

The significance of legal aspects in the decision-making process regarding the outsourcing of accounting services

Abstract

The aim of this study is to theoretically define and empirically evaluate the relationship between the outsourcing of accounting services on the one hand and the legal aspects of accounting on the other. For this purpose, primary data collected through a survey of 140 managers of small and medium-sized enterprises in the Republic of Croatia were used. By applying univariate (frequency and arithmetic mean) and bivariate (ANOVA test) statistics, statistically significant differences in the degree of application of outsourcing of accounting services in relation to the perception and attitude towards legal aspects of accounting regulations were analyzed and found, and it is theoretically possible to find correlations with the decision to outsource accounting services. The research confirms that outsourcing is a good and effective mediation tool for the companies that resist to the legal requirements, do not have sufficient knowledge about them or outsource a large volume of accounting services and activities whose performance is highly regulated. Despite the limitations of the sample and research methods, this study fills a gap in the literature, provides new insights into the topic under study and contributes to a better understanding of the perceptions and attitudes of managers of small and medium-sized enterprises towards the legal framework of accounting, which has not been investigated as one of the possible reasons for outsourcing accounting services in the Republic of Croatia.

Keywords: outsourcing, small and medium-sized enterprises (SMEs), accounting, legislation, laws and regulations